

**Stanovisko Evropského hospodářského a sociálního výboru k tématu Obchod a udržitelný rozvoj
příští generace – přezkum patnáctibodového akčního plánu****(stanovisko z vlastní iniciativy)**

(2022/C 105/07)

Zpravodajka: **Tanja BUZEK**

Rozhodnutí plenárního shromáždění	25. 3. 2021
Právní základ	čl. 32 odst. 2 jednacího řádu stanovisko z vlastní iniciativy
Odpovědná sekce	Vnější vztahy
Přijato v sekci	28. 9. 2021
Přijato na plenárním zasedání	20. 10. 2021
Plenární zasedání č.	564
Výsledek hlasování (pro/proti/zdrželi se hlasování)	236/2/5

1. Závěry a doporučení

1.1. Obchod potřebuje správný politický rámec, aby mohl být hnací silou růstu, vytváření důstojných pracovních míst a udržitelného rozvoje a mohl podporovat udržitelné hospodářské oživení po krizi COVID-19, a umožňoval tak společnostem, aby obnovily a přeorganizovaly své narušené dodavatelské a hodnotové řetězce. Rok 2021 představuje bod obratu k přehodnocení řízení obchodu v EU a EHSV podporuje jeho otevřenou, udržitelnou a sebedůvěrnou novou cestu.

1.2. Kapitoly o obchodu a udržitelném rozvoji vyjadřují odhodlání EU prosazovat „obchodní agendu založenou na hodnotách“, která současně podporuje hospodářský, sociální a environmentální rozvoj. Řešení nedodržování a lepší plnění závazků v oblasti obchodu a udržitelného rozvoje mají zásadní význam pro to, aby bylo prostřednictvím obchodních nástrojů dosaženo přísných pracovních norem a norem týkajících se udržitelnosti. EU by měla spolu s podobně smýšlejícími obchodními partnery připravenými hrát vedoucí úlohu stanovit na dvoustranné i na celosvětové úrovni ambiciózní referenční hodnoty v oblasti obchodu a udržitelného rozvoje.

1.3. EHSV vítá včasný přezkum *patnáctibodového akčního plánu* a očekává od něj, že překoná svůj omezený a „izolovaný“ rámec vytvořený v roce 2018. Skutečnost, že právní závazky obsažené v kapitolách o obchodu a udržitelném rozvoji nejsou důsledně dodržovány, vede EHSV k tomu, aby navrhl ambiciózní přezkum, jenž zahrnuje vylepšený přístup umožňující prosazování za použití sankcí a intenzivnější monitorování ze strany občanské společnosti, využívá inovativní nástroje a posiluje vliv kapitol o obchodu a udržitelném rozvoji. Tyto „kapitoly o obchodu a udržitelném rozvoji příští generace“ musí být nedílnou součástí obchodní strategie EU a musí se vztahovat na současné i budoucí mandáty k vyjednávání.

1.4. Nový začátek přichází s odstraněním izolovaných řešení. Úspěšné provádění a vymáhání kapitol o obchodu a udržitelném rozvoji vyžaduje živou a strukturovanou interakci aktérů založenou na větší spolupráci. Konkrétně jde o výměnu mezi institucemi a mezinárodními subjekty, a co je nejdůležitější, mezi všemi těmito subjekty a interními poradními skupinami a mezi poradními skupinami navzájem. Jako subjekt uznávaný na mezinárodní úrovni by se Mezinárodní organizace práce (MOP) měla podílet na monitorování provádění úmluv MOP v rámci dohod o volném obchodu.

1.5. Velké problémy často začínají na úplném počátku. EHSV zdůrazňuje, že je důležité před ratifikací zajistit splnění závazků přijatých v rámci stěžejních mezinárodních úmluv nebo zahrnout do samotné kapitoly o obchodu a udržitelném rozvoji závazné a vymahatelné plány s jasným harmonogramem pro jejich ratifikaci. Vůbec první případ vymáhání kapitoly o obchodu a udržitelném rozvoji podle současného modelu potvrdil, že vágní terminologie je nedostatečná.

1.6. Všechny tři rozměry obchodu a udržitelného rozvoje jsou vzájemně provázány a nelze je řešit odděleně. EHSV vítá aktivní úlohu podniků usilujících o zajištění udržitelného obchodu a spatřuje jejich pozitivní úlohu v podpoře příležitostí v oblasti klimatických opatření, například v případech odvětví čistých technologií, se zvláštním zaměřením na malé a střední podniky. Kapitoly o obchodu a udržitelném rozvoji je nutné více propojit s Tripartitní deklarací MOP o principech

týkajících se nadnárodních společností a sociální politiky a zajistit, aby podporovaly ratifikaci úmluv MOP, a s pokyny Organizace pro hospodářskou spolupráci a rozvoj (OECD) pro nadnárodní společnosti, zejména v rámci dodavatelských řetězců.

1.7. Účinná změna v praxi vyžaduje jít za hranice klasických kapitol o obchodu a udržitelném rozvoji a zvážit velký vliv dalších politických nástrojů. EHSV požaduje, aby zadávání veřejných zakázek bylo vyhrazeno pro společnosti ze zemí, které dodržují hlavní standardy MOP a Pařížskou dohodu. Požaduje také ambiciózní právní předpisy EU týkající se povinnosti náležité péče jako dalšího zásadního doprovodného opatření. Zahraniční investoři by měli mít povinnost prokázat uplatňování postupů náležité péče před tím, než začnou využívat výhod mezinárodní dohody o investicích. V zájmu dosažení udržitelného obchodu by měla být doplněna opatření proti praní peněz, daňovým trestným činům a vyhýbání se daňovým povinnostem a opatření zaměřená na boj proti korupci.

1.8. Udržitelný rozvoj musí odrážet vývoj a stimulovat jej. Pracovní a environmentální normy pak musí zaujímat v jeho agendě stejně důležité postavení. Zelená dohoda pro Evropu, iniciativy v oblasti oběhového hospodářství a mechanismus uhlíkového vyrovnání na hranicích doplňují příslušná témata kapitol o obchodu a udržitelném rozvoji a následují tak příklad biologické rozmanitosti. Aby bylo možné stanovit konkrétní povinnosti, je třeba převést environmentální závazky do mezinárodních norem.

1.9. Prosazování nelze zlepšit „mávnutím kouzelného proutku“, začátkem řešení je však posílení účinné vymahatelnosti. EHSV dlouhodobě vyzývá k vytvoření vylepšeného mechanismu s panelem odborníků a s možností finančních postihů či sankcí, při jehož aktivaci by hrály aktivní úlohu interní poradní skupiny. Pokud jde o postup, jakým dostat do popředí rovné podmínky a udržitelnost, a to ve prospěch podniků i pracovníků, jako vzor by mohla sloužit dohoda o obchodu a spolupráci mezi EU a Spojeným královstvím.

1.10. Obchodní partneři EU projevují svěží a nekonvenční myšlení o nových obchodních nástrojích. EU by měla zaujmout inovativní přístup k řešení pracovněprávních sporů a měla by zvážit pozastavení preferenčních cel pro společnosti, které porušují dohodnuté mezinárodní normy. V zájmu postupného hospodářského propojení EHSV podporuje postupné snižování cel pro partnerské země, které plní závazky v oblasti obchodu a udržitelného rozvoje, s možností odstoupení v případě porušování.

1.11. Udržitelnost nemůže existovat bez občanské společnosti. Vytvoření interních poradních skupin nebylo cílem samo o sobě. Aby bylo možné brát je vážně, potřebují tyto skupiny informace, zdroje a přístup, aby mohly stranám radit ohledně provádění a vymáhání ustanovení, a také pevnější institucionalizovaný rámec. Vedle interních poradních skupin požaduje EHSV obnovení činnosti skupiny odborníků pro dohody o volném obchodu.

1.12. EHSV je jedním z největších zastánců interních poradních skupin a bude i nadále podporovat jejich práci. V poslední době se zintenzivnily diskuse o posílení interních poradních skupin a EHSV vybízí Komisi (EK) a další zúčastněné strany⁽¹⁾, aby s interními poradními skupinami spolupracovaly na zlepšování jejich složení, organizace jejich práce, jejich působnosti a úlohy v mechanismech vymáhání a jejich institucionálních kanálů, jak je podrobně rozvedeno v kapitole pět tohoto stanoviska.

2. Úvod

2.1. Aktivní obchodní politika musí účinně pohánět udržitelný rozvoj, a jestliže vytváří nové tržní příležitosti, důstojná pracovní místa a rovné podmínky, je přínosná pro podniky, pracovníky, spotřebitele a lidi obecně. Nese s sebou rovněž rizika, jež může účinně zmírňovat pouze inkluzivní obchodní politika, ve které mohou občanská společnost, zúčastněné strany a široká veřejnost upozorňovat na problémy.

2.2. EHSV již delší dobu vyzývá k tomu, aby se udržitelnost stala jednou z hnacích sil obchodní politiky vzhledem k tomu, že obchod musí sehrát zásadní úlohu při plnění cílů OSN v oblasti udržitelného rozvoje. Letošní nová obchodní strategie EU stanoví rámec pro nadcházející roky. EHSV poskytl v samostatném stanovisku⁽²⁾ doporučení k jejím obchodním aspektům a zároveň uvítal její zaměření na udržitelnost a vyzval k ambicióznímu posílení kapitol o obchodu a udržitelném rozvoji a jejich účinné vymahatelnosti.

⁽¹⁾ V roce 2020 analyzovala studie Friedrich-Ebert-Foundation (FES) nedostatky interních poradních skupin a skupina členských organizací interních poradních skupin koordinovaná organizací CNV Internationaal v současné době sestavuje neoficiální dokument s doporučeními, jak je posílit.

⁽²⁾ Úř. věst. C 374, 16.9.2021, s. 73.

2.3. Toto stanovisko navazuje na předchozí práci EHSV a poskytuje hodnocení ze strany občanské společnosti ohledně stávajícího přístupu, které má poskytnout informace pro probíhající přezkum kapitol o obchodu a udržitelném rozvoji. Čerpá z inovativního přístupu, na jehož základě bude obchod schopen dostát hodnotám EU v oblasti udržitelného rozvoje: kapitoly o obchodu a udržitelném rozvoji pro budoucí generace.

3. Obchod a udržitelný rozvoj: obchodní agenda EU založená na hodnotách

3.1. Systematickým začleněním kapitol o obchodu a udržitelném rozvoji do dohod o volném obchodu dává EU najevo své odhodlání prosazovat „obchodní agendu založenou na hodnotách“, která současně podporuje jak hospodářský, sociální, tak i environmentální rozvoj. Řešení nedodržování a lepší plnění závazků v oblasti obchodu a udržitelného rozvoje mají zásadní význam pro to, aby bylo prostřednictvím obchodních nástrojů dosaženo přísných pracovních norem a norem týkajících se udržitelnosti.

3.2. Kapitoly o obchodu a udržitelném rozvoji získaly svoji prvopočáteční podobu v dohodě o volném obchodu mezi EU a Jižní Koreou z roku 2011 a od té doby se s každou následující dohodou o volném obchodu EU vyvíjely. Mají k dispozici mechanismus pro řešení sporů založený na pouhých konzultacích a interní poradní skupiny pro institucionalizované monitorování ze strany občanské společnosti. Obsahují závazky týkající se dodržování mnohostranných dohod v oblasti pracovních podmínek a ochrany životního prostředí a bránění stranám v uvolňování nebo snižování úrovně ochrany práce a životního prostředí v zájmu přilákání obchodu a investic. Jako dvoustranná fóra pro dialog a spolupráci mohou sloužit také jako platformy k prosazování mnohostranné agendy pro udržitelný obchod.

3.3. Ačkoliv EU podnikla kroky k tomu, aby se udržitelnost stala ústřední součástí jejich obchodních ambicí, současná jednání tomu neodpovídají. Přezkum kapitol o obchodu a udržitelném rozvoji musí opustit svůj starý neoficiální status a dodat kapitolám novou energii a akceschopnost prostřednictvím nekonvenčního myšlení. Jako nedílná součást obchodní strategie EU se musí přezkum vztahovat i na aktuálně vyjednávané dohody a být zohledněn v rámci revidovaných mandátů k vyjednávání.

4. Patnáctibodový akční plán – hodnocení

4.1. Evropský parlament, EHSV a velká skupina zúčastněných stran se zapojily do rostoucí veřejné diskuse o účinnosti přístupu EU k obchodu a udržitelnému rozvoji, která však byla na počátku roku 2018 přerušena, když EK představila *patnáctibodový akční plán*. Tento plán seskupený do čtyř hlavních okruhů stanovil omezený a „izolovaný“ rámec pro vývoj obchodu a udržitelného rozvoje v minulých letech. Níže předkládáme jeho hodnocení se zaměřením na jeho plnění a nedostatky.

Spolupráce

4.2. *Partnerství s členskými státy a EP*: Skupina odborníků EK pro obchod a udržitelný rozvoj posílila vazby na členské státy, v důsledku toho, jak je strukturována, však během procesu dochází ke ztrátám důležitých odborných znalostí a informací. Tato práce si zaslouhuje lepší komunikaci o zjištěních a doporučeních a vyžaduje posílené a pravidelné propojení s interními poradními skupinami a EHSV. Zapojení GŘ pro obchod je třeba rozšířit na hlavní útvary zabývající se obchodem a udržitelným rozvojem v členských státech, případně zapojením dalších příslušných generálních ředitelství (GŘ), jako například GŘ EMPL a GŘ CLIMA, neboť ty mají své vlastní sítě, a v rámci tohoto toku informací a zpětné vazby je třeba spolupracovat s mezinárodními organizacemi. Podávání informací EP o důležitých otázkách v rámci obchodu a udržitelného rozvoje by rovnocennou měrou mělo zahrnovat interní poradní skupiny a nemělo by být prováděno *neveřejně*. EP musí sehrát roli v monitorování a provádění kapitol o obchodu a udržitelném rozvoji a musí rovněž být plně informován o aktivitách a být zapojen do rozhodování podvýboru pro obchod a udržitelný rozvoj a dalších příslušných společných řídicích orgánů. To je zvláště důležité v kontextu mechanismu pro rovné podmínky dohody o obchodu a spolupráci mezi EU a Spojeným královstvím.

4.3. *Spolupráce s mezinárodními organizacemi*: EHSV prosazuje proaktivnější a systémovější přístup a vyzývá k zapojení mezinárodních subjektů, jako je MOP, i během jednání o dohodách o volném obchodu a při jejich provádění, a také do všech etap plánů. Jak ukazuje případ ratifikace dohody s Vietnamem, MOP by mohla hrát zásadní úlohu v přípravné fázi a rané fázi provádění. Požadavek intenzivnější spolupráce mezi EK, MOP a EHSV přispívá k formování projektů MOP v partnerských zemích zaměřených na technickou pomoc a budování kapacit. Opatření musí jít ruku v ruce s větší integrací MOP v rámci monitorovací úlohy interních poradních skupin a každoroční zasedání GŘ EMPL na vysoké úrovni by mohla být otevřena předsednictví EHSV a případně předsednictví interních poradních skupin. Přístup týkající se mnohostranných environmentálních dohod není dostatečně využíván a mohl by být rozšířen na další příslušné mezinárodní organizace, jako je OECD, a s ohledem na rostoucí význam financování cílů udržitelného rozvoje i na Světovou banku a Mezinárodní měnový fond.

Umožnění občanské společnosti včetně sociálních partnerů podílet se na provádění

4.4. *Usnadnění monitorovací úlohy občanské společnosti včetně sociálních partnerů:* EHSV vítá projekt „nástroj partnerství EU“, který financuje účast některých členů interních poradních skupin EU na schůzích a zachovává politickou nezávislost interních poradních skupin. Vyzývá EK, aby toto financování obnovila a spolupracovala s interními poradními skupinami na definování jeho podoby. Doporučuje větší flexibilitu v rámci budoucí logistické a technické podpory. Prezenční schůze by mohly být doplněny videokonferencemi, neměly by však jimi být zcela nahrazeny. Systém budoucího financování by měl zajistit výroční schůze, na kterých by se setkávali všichni členové interních poradních skupin k diskusi o průřezových otázkách týkajících se obchodu a udržitelného rozvoje. Aby bylo možné plně podpořit fungování interních poradních skupin, jak je rozvedeno v kapitole pět, je kromě poskytnutí finančních zdrojů třeba řešit strukturální a organizační výzvy.

4.5. *Rozšíření oblasti působnosti občanské společnosti včetně sociálních partnerů na celou dohodu o volném obchodu:* EHSV již dlouho a důrazně doporučuje, aby interní poradní skupiny poskytovaly poradenství ohledně všech aspektů obchodních dohod EU, při zachování zvláštního zaměření na provádění kapitol o obchodu a udržitelném rozvoji a obecněji na dopad obchodu na udržitelný rozvoj. Tato nová oblast působnosti bude poprvé testována u dohody o obchodu a spolupráci mezi EU a Spojeným královstvím. EHSV navrhuje rozšířit nynější oblast působnosti interních poradních skupin ve všech stávajících dohodách o volném obchodu, a to prostřednictvím revize znění dohod nebo harmonizace postupů v jednacích rádech interních poradních skupin.

4.6. *Přijímání opatření v oblasti odpovědného chování podniků:* EHSV vítá aktivní roli podniků usilujících o zajištění udržitelného obchodu a závazek EK podporovat odpovědné obchodní chování. Lituje však, že ani EHSV, ani příslušné interní poradní skupiny nebyly zapojeny do dohledu nad projekty s OECD a MOP. EK by měla vytvořit ukazatele pro posuzování konkrétních výsledků projektů nad rámec zvyšování povědomí a provést cílenější a podrobnější hodnocení v rámci dodavatelských řetězců.

Plnění cílů

4.7. *Priority jednotlivých zemí:* EHSV souhlasí se strategickým a cílenějším přístupem, partnerské země se však mezi sebou značně liší, i v rámci jediné regionální dohody, například dohody mezi EU a Střední Amerikou. Při stanovování priorit a hodnocení je nutné proaktivně a v různých okamžicích procesu usilovat o konzultace s občanskou společností, zejména za účasti interních poradních skupin. Zeměpisná oddělení GR pro obchod a delegace EU by měly s interními poradními skupinami více spolupracovat za účelem získávání informací a poskytování systematické zpětné vazby. To vyžaduje pravidelné hodnocení pokroku nebo regrese EK ve vztahu k těmto prioritám.

4.8. *Asertivní prosazování:* Korejský případ pracovněprávního sporu nám poskytl důležitá ponaučení. Zaprvé, je třeba, aby EK byla při zahajování postupů pro řešení sporů v souvislosti s obchodem a udržitelným rozvojem proaktivnější a rychlejší a aby interní poradní skupiny hrály aktivní úlohu. Zadruhé, je důležité, aby v panelech zasedali odborníci na mezinárodní pracovní právo, kteří by s MOP konzultovali její judikaturu a závazný výklad. Zatřetí, zpráva panelu odborníků potvrzuje potřebu závazných plánů s možností uplatňovat sankce a s jasnými harmonogramy pro ratifikaci úmluv MOP. Vágní termín „neutuchající a soustavné úsilí“ poskytuje stranám příliš mnoho prostoru k manévrování. Ačkoliv Korea ratifikovala tři ze čtyř scházejících úmluv MOP (kromě C105 o odstranění nucené práce), zůstávají otázky ohledně toho, zda korejské změny právních předpisů provádějí ustanovení úmluv C29, C87 a C98 v plné míře. Tento případ tak zůstává otevřený a EHSV zdůrazňuje svou výzvu k návazným opatřením. Problémy s dodržováním ustanovení však neexistují pouze v partnerských zemích. EHSV se znepokojením konstatuje, že i v EU a jejích členských státech schází nástroje pro důrazné vymáhání.

4.9. *Podpora včasné ratifikace stěžejních mezinárodních dohod:* EHSV podporuje ratifikaci stěžejních mezinárodních úmluv před uzavřením a podpisem dohody o volném obchodu, aby bylo možné těžit z maximální vyjednávací a diplomatické síly. Tyto pozitivní účinky jsou vidět na posledním případě Vietnamu, jelikož tato země ratifikovala úmluvy MOP C98 a C105. Nedošlo však k pokroku, pokud jde o ratifikaci úmluvy C87. EHSV proto zdůrazňuje, že je důležité před ratifikací zajistit závazky stěžejních mezinárodních dohod nebo zahrnout do samotné kapitoly o obchodu a udržitelném rozvoji závazné a vymahatelné plány s jasnými lhůtami pro jejich ratifikaci.

4.10. *Hodnocení účinnosti provádění kapitol o obchodu a udržitelném rozvoji:* EHSV souhlasí, že je zapotřebí pravidelně hodnotit a posuzovat provádění kapitol o obchodu a udržitelném rozvoji. Lituje však malé viditelnosti práce interních poradních skupin a přehlížení jejich doporučení během příslušných procesů, zejména ve výročních zprávách o provádění. Budoucí zprávy by měly více odrážet pracovní programy interních poradních skupin a společná prohlášení s interními poradními skupinami v partnerských zemích. EHSV zejména lituje, že dodnes nebylo dosaženo pokroku v tom, aby byly

stávající kapitoly o obchodu a udržitelném rozvoji účinně vymahatelné. V případě Komplexní hospodářské a obchodní dohody s Kanadou (CETA) EHSV, interní poradní skupina EU a kanadské interní poradní skupiny opakovaně požadovaly jasný pokrok v otázce včasného přezkumu, k němuž se strany zavázaly ve společném nástroji k výkladu, jehož cílem je zajistit účinnější vymahatelnost pracovních a environmentálních ustanovení. Tohoto procesu přezkumu by se měly v co největší míře účastnit interní poradní skupiny obou stran.

4.11. *Příručka pro provádění:* EHSV vítá vypracování příruček pro provádění, které mají partnerům dohod o volném obchodu pomoci lépe porozumět závazkům v oblasti obchodu a udržitelného rozvoje a mají je vést při jejich provádění. Pokud jde o pracovní právní otázky, sociální partneři by měli být považováni za klíčové partnery v terénu. Formální srovnávací databáze musí jít nad rámec pokroku ve formulaci dohod a soustředit se na skutečnou míru provádění ustanovení o obchodu a udržitelném rozvoji.

4.12. *Navyšování zdrojů:* EU by měla část svých prostředků z kategorie pomoc na podporu obchodu vyčlenit na podporu účasti interních poradních skupin a organizací občanské společnosti ze zemí mimo EU a budování jejich kapacit v souvislosti s úsilím o zaručení udržitelnosti obchodu a investic.

4.13. *Opatření v oblasti klimatu:* I když obchod není hnací silou politiky v oblasti klimatu, měl by sehrát svou úlohu při umožňování realizace globálního klimatického programu, přičemž podniky mohou plnit pozitivní funkci v rámci podpory příležitostí pro odvětví čistých technologií, se zvláštním zaměřením na malé a střední podniky. To, že by se jedním z hlavních požadavků všech budoucích komplexních obchodních dohod mělo stát dodržování Pařížské dohody – v tom smyslu, že by se měly v případě nedodržování pozastavit –, je pozitivní krok, který by měl být následně rozšířen i o požadavek na dodržování základních a novelizovaných úmluv MOP.

4.14. *Obchod a práce:* EHSV vítá rozšířenou oblast působnosti pracovních právních ustanovení obsažených v kapitolách o obchodu a udržitelném rozvoji a vyzývá k další aktualizaci závazků. Kapitoly o obchodu a udržitelném rozvoji musí být více propojeny s Tripartitní deklarací MOP o principech týkajících se nadnárodních společností a sociální politiky a s pokyny OECD pro nadnárodní společnosti. EK by měla podporovat ratifikaci úmluv MOP obsažených v Tripartitní deklaraci o principech týkajících se nadnárodních společností a sociální politiky. Pokročilé právní předpisy EU, zejména v oblasti udržitelné správy a řízení podniků a povinnosti náležité péče, by měly poskytnout trvalé podmínky pro další rozvoj kapitol o obchodu a udržitelném rozvoji. Aby však bylo díky těmto závazkům možné dosáhnout pokroku v praxi, je nutné jejich proaktivnější prosazování a lepší vymahatelnost.

Transparentnost a komunikace

4.15. *Větší transparentnost a lepší komunikace:* EHSV se připojuje k ostatním orgánům a zúčastněným stranám a společně s nimi zdůrazňuje význam transparentnosti a komunikace. Zveřejňování komplexních zápisů poskytuje užitečný výchozí bod pro zapojení občanské společnosti. Setkání v rámci dialogu EK s občanskou společností jsou důležitou cestou, kterou je však třeba zlepšovat z hlediska následných kroků, jež musí získat strukturovanější podobu. V tomto ohledu EHSV doporučuje odstranit izolaci a zajistit, aby se komunikační kanály vzájemně posilovaly – s EP, členskými státy a občanskou společností.

4.16. *Časově vymezená reakce na podané stížnosti v oblasti obchodu a udržitelného rozvoje:* EHSV vítá spuštění systému pro podávání stížností, které proběhlo v roce 2020 zřízením jednotného kontaktního místa, a zejména jeho zvláštní oddělení spadající pod vrchního úředníka pro dodržování obchodních dohod, který řeší pouze stížnosti v oblasti obchodu a udržitelného rozvoje. Na posouzení účinnosti je příliš brzy, EHSV však očekává, že jak se bude tento mechanismus postupně utvářet, začlení doporučení občanské společnosti a bude podle nich postupovat.

5. Obchod a udržitelný rozvoj příští generace

5.1. Od doby, kdy byl v roce 2018 přijat akční plán, prošel svět obchodu určitým vývojem a s ním i diskuse týkající se obchodu a udržitelného rozvoje. Zelená dohoda je zastřešujícím politickým cílem, a to i pro obchodní agendu EU. Institucionální aktéři, jako je EP a členské státy, stále více volají po ambiciózní reformě v oblasti obchodu a udržitelného rozvoje. Pandemie COVID-19 narušila obchodní toky způsobem, který nemá obdoby. Vyšly tak najevo závažné problémy v globálních dodavatelských a hodnotových řetězcích, často související s nedodržováním závazků v oblasti obchodu a udržitelného rozvoje. Vůbec první případ řešení sporu souvisejícího s obchodem a udržitelným rozvojem podrobil stávající systém institucionální zkoušce. Nový vrchní úředník pro dodržování obchodních dohod vytvořil vysoká očekávání, pokud jde o větší zaměření na lepší plnění a vymáhání závazků v oblasti obchodu a udržitelného rozvoje a související zdroje a nové legislativní nástroje. Obchodní partneři EU – jako je Kanada a USA – mezitím přijali ve svých vlastních dohodách o volném obchodu silné nástroje pro vymáhání dodržování ustanovení nebo – jako Nový Zéland – předložili v obchodních jednáních EU ambiciózní návrhy s cílem zajistit, že bude obchod prospěšný pro všechny.

5.2. U obchodu a udržitelného rozvoje nejde pouze o diskusi o hodnotách, je to otázka přežití, a to jak na úrovni EU, tak na globální úrovni. EHSV zastává holistický přístup a podporuje úsilí EU o prosazování agendy udržitelnosti na mnohostranné úrovni a vyzývá ke strategickým spojenectvím s klíčovými obchodními partnery v oblasti prioritních otázek, jako je únik uhlíku a náležitá péče. Znovu opakuje, že je třeba, aby se EU postavila do čela ambiciózní reformy Světové obchodní organizace (WTO) a bořila tabu, například, v oblasti sociálních aspektů obchodu. Jako pozitivní přehodnocení uvítal EHSV návrh USA, aby se v rámci probíhajících jednání WTO o subvencích na rybolov řešil celosvětový problém, který představuje nucená práce na rybářských plavidlech⁽³⁾.

5.3. EHSV má za to, že *patnáctibodový akční plán* nepřinesl kýžené výsledky, a proto dlouhodobě požaduje, aby do něj byly začleněny důležitější kapitoly o obchodu a udržitelném rozvoji. Obdobně přezkum obchodní politiky z roku 2021 zvažuje další opatření v oblasti účinného provádění a vymáhání kapitol o obchodu a udržitelném rozvoji, a to mimo jiné včetně „možnosti sankcí za nedodržení“.

5.4. Nyní je k dispozici dostatek zkušeností a poznatků k přehodnocení současného přístupu a EHSV navrhuje zavést nový přístup v rámci iniciativ, jejichž cílem bude zajistit důsledné dodržování právních závazků obsažených v kapitolách o obchodu a udržitelném rozvoji. V této diskusi je třeba dbát na to, aby byla environmentálním a pracovní právním normám v rámci agendy provádění a vymáhání těchto závazků přikládána stejná důležitost.

Nástroje politiky, které dále usnadní provádění kapitol o obchodu a udržitelném rozvoji

5.5. V květnu 2020 Francie a Nizozemsko zveřejnily neoficiální dokument, ve kterém žádají EU, aby zlepšila svou analýzu sociálně-ekonomických aspektů dopadů obchodu a zvýšila své ambice v souvislosti s propojením obchodu a udržitelného rozvoje ve všech jejich dimenzích⁽⁴⁾, s ohledem na Zelenou dohodu pro Evropu. EHSV vítá přijetí analytičtějšího přístupu k dopadům obchodu a důrazně podporuje doporučení motivovat k účinnému provádění závazků v oblasti obchodu a udržitelného rozvoje prostřednictvím postupného snižování cel, včetně možnosti zrušení konkrétních celních položek v případě následného porušení ustanovení. Je rovněž třeba vyjasnit podmínky, které země musí za účelem těchto snížení splnit.

5.6. EHSV dále vybízí k tomu, aby se, pokud jde o doprovodná opatření, čerpalo ze zdrojů mimo klasickou sadu obchodních nástrojů, což zajistí dosažení účinných změn v praxi. EU by měla přijmout ambiciózní směrnici o povinnosti náležité péče, která uzná odpovědnost na základě stávajících standardů a nabídne jasný a bezpečný právní rámec pro evropské podniky a podniky ze zemí mimo EU působící v rámci EU. EHSV se důrazně zasazuje o to, aby v obchodních dohodách byla povinnost náležité péče, co se týče globálních dodavatelských a hodnotových řetězců, která by řídila rozhodnutí vedoucích pracovníků, jejichž cílem je zajistit, aby byl daný podnik udržitelný z ekonomického, ekologického i sociálního hlediska⁽⁵⁾.

5.7. Aby mohla EK pokročit se svou agendou v oblasti udržitelného rozvoje, musí se zaměřit také na kapitoly a oblasti, které jsou odlišné od tradičních kapitol o obchodu a udržitelném rozvoji, jako jsou investice, a snažit se o dosažení propojení a synergií. Zahraniční investoři by měli mít povinnost prokázat uplatňování postupů náležité péče před tím, než začnou využívat výhod mezinárodní dohody o investicích. Obdobně by strany dohody o volném obchodu měly zaručit, že společnosti se sídlem na jejich území dodržují požadavky na uplatňování náležité péče⁽⁶⁾.

5.8. Aby bylo možné dosáhnout udržitelného obchodu, musí EU bezpodmínečně zavést ustanovení ohledně spolupráce mezi stranami v boji proti praní peněz, daňovým trestným činům a vyhýbání se daňovým povinnostem. Také korupce podrývá úsilí o udržitelný rozvoj, a je tedy nutné zahrnout srovnatelné vysoké standardy pro její vymýcení.

5.9. Přidělování veřejných zakázek by mělo být podmíněné a zakázky by měly být zadávány společně ze zemí, které dodržují hlavní standardy MOP a Pařížskou dohodu. Dohody EU o volném obchodu musí rovněž podporovat osvědčené postupy, pokud jde o uplatňování environmentálních a sociálních kritérií při zadávání veřejných zakázek.⁽⁷⁾

5.10. Ačkoli u environmentálního hlediska kapitol o obchodu a udržitelném rozvoji došlo v průběhu posledního desetiletí k největšímu pokroku, stále přetrvávají dvě výzvy. Zaprvé, klimatické závazky přijaté v rámci Pařížské dohody ve výsledku záleží na tom, jak je jejich provádění stanoveno na vnitrostátní úrovni, a proto je obtížné přesně vymezit porušování. Zadruhé, schází mezinárodní environmentální normy, zejména pro čisté ovzduší nebo vodu, což ztěžuje

⁽³⁾ Úř. věst. C 374, 16.9.2021, s. 73.

⁽⁴⁾ Non-paper on trade, social economic effects and sustainable development (Neoficiální dokument o obchodu, sociálně-ekonomických dopadech a udržitelném rozvoji), 2020.

⁽⁵⁾ Úř. věst. C 429, 11.12.2020, s. 136 a Úř. věst. C 429, 11.12.2020, s. 197.

⁽⁶⁾ Tamtéž.

⁽⁷⁾ Úř. věst. C 374, 16.9.2021, s. 73.

stanovování povinností. Je důležité postupovat směrem k využití environmentálních závazků ke stanovení norem, jež budou zároveň propojeny s náležitou péčí. Ve světle pandemie COVID-19 nabyla otázka biologické rozmanitosti větší naléhavosti než kdy dříve. Zelená dohoda pro Evropu, legislativní iniciativy EU v oblasti oběhového hospodářství nebo mechanismus uhlíkového vyrovnání na hranicích⁽⁸⁾ se v kontextu obchodu a udržitelného rozvoje stávají důležitými tématy.

5.11. Komplexnější pohled odhaluje u dohod o volném obchodu závažné problémy v oblasti udržitelnosti, které nelze vyřešit v rámci kapitol o obchodu a udržitelném rozvoji. Například zemědělství, jeden z hlavních nástrojů vyjednávání EU, má z hlediska udržitelnosti jasné dopady. EHSV klade zvláštní důraz na to, aby se potravinové zabezpečení a udržitelnost EU staly ústředními prvky analýzy⁽⁹⁾. V zájmu dosažení účinnějšího a spravedlivějšího potravinového řetězce vyzývá EHSV k hladkému provádění směrnice o nekalých obchodních praktikách v zemědělském a potravinovém řetězci.

Posílení účinné vymahatelnosti

5.12. EHSV dlouhodobě vyzývá k vytvoření vylepšeného panelu odborníků, který by měl mít možnost spustit smluvní mechanismus řešení sporů mezi státy s možnými finančními postihy či sankcemi a nápravnými opatřeními ve prospěch poškozené strany⁽¹⁰⁾. V tomto rámci pro řešení sporů by měly mít aktivní úlohu interní poradní skupiny. Případy předložené interní poradní skupinou by měl prošetřovat tým vrchního úředníka pro dodržování obchodních dohod, který by měl dále informovat o veškerých donucovacích opatřeních a zprávách panelu odborníků a přijímat návazná opatření.

5.13. EHSV vítá nový přístup v dohodách o obchodu a spolupráci, který staví do popředí rovné podmínky a udržitelnost a uplatňuje mechanismus pro řešení sporů s přístupem k nápravným opatřením v případě jakéhokoli porušení. Tento „hybridní“ model kombinuje přístup založený na činnosti panelu odborníků s vymahatelnými prvky v případě přetrvávajícího nedostatečného dodržování ustanovení o zákazu snížení úrovně právní ochrany nebo s vymáháním pracovníprávních, sociálních, environmentálních nebo klimatických ustanovení na vnitrostátní úrovni. To zahrnuje dočasnou kompenzaci sjednanou mezi stranami nebo jednostranné pozastavení závazků žalující stranou v jakékoli oblasti (např. obchodní cla, přepravní práva, přístup do rybolovných vod) na základě konkrétních podmínek.

5.14. Přístup k vymáhání kapitol o obchodu a udržitelném rozvoji by měl být doplněn o nezávislý pracovníprávní sekretariát, který by řešil nadnárodní pracovníprávní otázky v rámci dohody o volném obchodu, včetně dopadů na trh práce, a monitoroval a prošetřoval soulad s její kapitolou týkající se práce, a o mechanismus pro vyřizování kolektivních stížností⁽¹¹⁾. MOP by se jakožto subjekt uznávaný na mezinárodní úrovni měla podílet na monitorování provádění úmluv MOP v rámci dohod o volném obchodu. Její úloha by měla být rovněž posílena a institucionalizována, pokud jde o správný výklad nástrojů MOP v případě sporů zahrnujících mezinárodní pracovní normy. MOP by se měla systematicky podílet na poskytování pokynů panelu odborníků v souvislosti s těmito záležitostmi.

5.15. EHSV navrhuje prozkoumat inovativní přístupy k řešení pracovníprávních sporů, jež by umožnily vytvářet jednorázové mezinárodní panely, v jejichž rámci by byla ukládána nápravná opatření společnostem, které porušily dohodnuté mezinárodní pracovní normy. Unijní a kanadské interní poradní skupiny v rámci dohody CETA⁽¹²⁾ upozornily na příklad mechanismu rychlé reakce dohody USMCA⁽¹³⁾, v rámci něhož patří mezi sankce pozastavení preferenčních cel na základě stupňující se škály závažnosti a opakování přestupků. Cílem zůstává podporovat – kdykoli to je možné – nápravu prostřednictvím dvoustranné spolupráce a dialogu mezi stranami. Vyvozování důsledků však odrazuje firmy od nedodržování předpisů.

5.16. Hodnocení vymáhání na základě úspěšně vyřešených sporů poskytuje pouze částečný obraz, zejména proto, že formální řešení sporu před nezávislým orgánem je vždy krajní možností. Možnost sankcí také představuje „výraznou pobídku“ pro dodržování závazků, ať už se sankce použijí, nebo ne. A konečně také případy, které nevedou k vyšetřování, a jejich vývoj nám poskytují přesvědčivé informace, které by EK měla vzít v úvahu při provádění své srovnávací studie různých přístupů, jež země používají. Pouhé srovnání znění dohod a pokroku v jejich formulacích by samo o sobě neposkytlo příliš smysluplný vhled. Je zapotřebí také kvalitativní posouzení výsledků provádění, například skrze čerpání ze zkušeností občanské společnosti získaných během poskytování poradenství při jednáních o těchto ustanoveních a monitorování jejich provádění.

⁽⁸⁾ Přípravované stanovisko NAT/834 k mechanismu uhlíkového vyrovnání na hranicích.

⁽⁹⁾ Přípravované stanovisko NAT/822 *Strategická autonomie a potravinové zabezpečení a udržitelnost*.

⁽¹⁰⁾ Úř. věst. C 364, 28.10.2020, s. 53.

⁽¹¹⁾ Úř. věst. C 227, 28.6.2018, s. 27.

⁽¹²⁾ Společné prohlášení interních poradních skupin EU a Kanady, září 2020.

⁽¹³⁾ Dohoda mezi USA, Mexikem a Kanadou.

Podpůrný rámec pro zapojení občanské společnosti do interních poradních skupin

5.17. Interní poradní skupiny jsou klíčovým úspěchem dohod o volném obchodu nové generace, avšak mají-li úspěšně plnit monitorovací úkoly, ať už v oblasti obchodu a udržitelného rozvoje, nebo ve veškerých dohodách EU o volném obchodu, potřebují pevnější institucionalizovaný rámec.

5.18. Hlavní obavy souvisejí s tím, že některé interní poradní skupiny v partnerských zemích nejsou aktivní, reprezentativní nebo dokonce nejsou nezávislé na vládním vlivu. Problém často pramení z toho, že v dohodě nejsou stanoveny postupy pro zřízení skupin, že strany mají svobodu zvolit si jako interní poradní skupiny již existující subjekty a že neplnění závazků nemá žádné důsledky. EHSV se obává zejména, že vypuštění slova „vyvážené“ z dohod o obchodu a spolupráci, pokud jde o složení interních poradních skupin, by mohlo vážně ovlivnit jejich fungování.

5.19. V rámci regionálních obchodních dohod, jako je například dohoda mezi EU a Střední Amerikou a mezi EU a Kolumbií/Peru/Ekvádorem nebo jakákoli budoucí dohoda o volném obchodu mezi EU a Mercosurem, přetrvávají obavy ohledně zřízení jednotlivých interních poradních skupin v každé z partnerských zemí. Tento striktně „vnitrostátní“ přístup představuje značnou překážku pro jakoukoli smysluplnou spolupráci mezi partnerskými interními poradními skupinami z jednotlivých zemí a jejich protějšky na úrovni EU.

5.20. V kapitolách o obchodu a udržitelném rozvoji proto musí být vytvořeny interní poradní skupiny se specifickými úlohami, jasně definovanou nezávislostí, reprezentativností a vyváženým složením. Strany musí za jejich zřízení a fungování nést odpovědnost. Regionální dohody by měly zřídit společné regionální orgány s odpovídající podporou sekretariátu. Delegation EU a EHSV by měly podpořit proces zřizování a fungování, a to i skrze pokyny a osvědčené postupy. EHSV rovněž navrhuje, aby byla zaměřena pozornost na lepší propojování zastupujících organizací napříč interními poradními skupinami z EU i ze zemí mimo EU, zejména pokud jde o zúčastněné strany působící v oblasti životního prostředí a podnikání.

5.21. V zájmu posílení spolupráce interních poradních skupin z EU s jejich protějšky z řad občanské společnosti v partnerských zemích je nezbytné pořádat každoroční společná zasedání interních poradních skupin a zahrnout je do samotných dohod o volném obchodu. EHSV spatřuje přidanou hodnotu ve vytváření společných orgánů občanské společnosti, jež jsou významným přínosem, zejména co se týče podpory občanské společnosti v partnerských zemích. Je třeba zachovat jeho zvláštní úlohu ve smíšených poradních výborech (SPV) jakožto zásadním prostorem pro dialog občanské společnosti na obou stranách dohod o přidružení, například dohody mezi EU a Chile⁽¹⁴⁾.

5.22. EHSV má zásadní úlohu při formování interních poradních skupin a zajišťování jejich účinného fungování, jež by měla být posílena. V červenci 2021 EHSV určil cestu vpřed, když uspořádal vůbec prvního zasedání #AllDAGs, na kterém se sešli všichni členové stávajících jedenácti interních poradních skupin, aby projednali konkrétní kroky ke zlepšení. EHSV je zastoupen ve všech interních poradních skupinách a tvoří tak zásadní součást předsednictví interních poradních skupin, která se skládají z předsedy a dvou místopředsedů, kteří jsou vybíráni ze tří skupin a ze všech členů interní poradní skupiny. Spolupráce v rámci společných předsednictví interních poradních skupin těží při řízení činnosti těchto skupin z odborných znalostí EHSV i stran mimo EHSV a tato praxe by měla pokračovat. Zejména v případě interních poradních skupin pro Ukrajinu, Moldavsko a Gruzii byli velmi užiteční členové EHSV pocházející ze sousedních zemí EU. Kromě úlohy svých členů pomáhá EHSV interním poradním skupinám také tím, že jim poskytuje cennou podporu sekretariátu.

5.23. Zvýšená viditelnost a strukturované institucionální kanály jsou pro plnění cílů klíčové. Předsednictví interních poradních skupin by měla být stále zvána na zasedání podvýborů pro obchod a udržitelný rozvoj jednotlivých stran a do monitorovacích skupin EP pro příslušné dohody. Skupina odborníků z členských států pro obchod a udržitelný rozvoj a vrchní úředník pro dodržování obchodních dohod by měli být s prací interních poradních skupin úzce propojeni prostřednictvím struktur pro podávání zpráv a vzájemnou výměnu. To by mělo být doplněno o výměnu informací s MOP o provádění ustanovení v oblasti obchodu a udržitelného rozvoje, která se týkají pracovních otázek, a o výměnu informací se sekretariáty mnohostranných environmentálních dohod o životním prostředí a klimatu. Evropská služba pro vnější činnost (ESVČ) a delegace EU v partnerských zemích by měly pořádat pravidelné výměny informací s interními poradními skupinami a v cílových zemích by měly být podporovány vyhrazenými přiděleními pro oblast práce a oblast životního prostředí.

5.24. EHSV zdůrazňuje, že je třeba posílit spolupráci s občanskou společností, a to od utváření až po monitorování obchodních nástrojů a dohod. Vyzývá k obnově činnosti skupiny odborníků pro dohody o volném obchodu, která byla zdrojem jedinečných, potřebných a pravidelných příspěvků k obchodním otázkám. Interní poradní skupiny představují také nevyužitá bohatství v podobě know-how ohledně průřezových otázek týkajících se obchodu a udržitelného rozvoje, jež by mělo být v plné míře využito.

(14) Přípravované stanovisko REX/536 prozkoumá rámec pro zapojení občanské společnosti v průběhu celého životního cyklu obchodních a politických dohod, přijetí se plánuje na jaře 2022.

5.25. Rostoucí výzvy, jimž čelí interní poradní skupiny, vyžadují systémová řešení s odpovídajícími zdroji, a to lidskými i finančními. Interní poradní skupiny by měly být více zapojeny do přijímání souvisejících rozhodnutí.

5.26. Racionalizování interních poradních skupin není samo o sobě cílem. Veškeré potenciální nové přístupy, například zaměření struktur více na jednotlivá témata, musí zaručit jejich účinné fungování, aby bylo možné řešit výzvy spojené s prováděním konkrétní dohody, přičemž samotné interní poradní skupiny musí být zapojeny do jejich utváření. Periodická zasedání všech členů interních poradních skupin EU by pomohla nalézt společná řešení na průřezové otázky a poskytla by platformu k jednání o pragmatických a praktických způsobech před dalším obnovením členství v interních poradních skupinách na jaře 2023.

V Bruselu dne 20. října 2021.

Předsedkyně
Evropského hospodářského a sociálního výboru
Christa SCHWENG
